

DEMOKRACIJA

»Zakaj niso Američani s svojimi raketami na Luno tako daleč kot Rusi? — Zato, ker nimajo komunistične vlade.«
NIKITA HRUSCEV

Leto XIII. - Štev. 21

Trst - Gorica, 1. novembra 1959

Izhaja 1. in 15. v mesecu

OB PETLETNICI ITALIJANSKE UPRAVE

Deč stvarnosti

Zborovanje in sklepi predstavnikov tržaških Slovencev - Pismo predsedniku vlade

V nedeljo, 25. oktobra so v Trstu zborovali slovenski župani in občinski svetovalci vseh občin. Dr. Josip Agneletto je zastopal za občino Trst Slovensko listo, na kateri je bil izvoljen. Na sestanku so sprejeli resolucijo, ki so jo poslali državemu predsedniku Gronchiju.

co do pravičnega zastopstva v upravnih funkcijah in položajih.

Noben upravni organ ni od 5. oktobra 1959 do danes razpisal za Slovence kot take niti enega mesta, še manj pa - razen v malenkostnih in skoro neopaznih primerih - imenoval Slovence na upravne položaje.

Merodajna oblastva niso smatrala za potrebno, da bi zagotovile Slovcem primerno zastopstvo niti v kmetijskih organih, čeravno tvorijo pripadniki slovenske etnične skupine nedvomno večino poljedelcev na Tržaškem ozemlju.

Ob priliki ponovnih intervencij v tem oziru smo v najbližjem primeru dobili odgovor, da se pri natečajih in sistemaciji mest ene dela razlika med Slovenci in Italijani, kakor da bi določba londonskega dogovora, ki predvideva pravično zastopstvo pripadnikov slovenske etnične skupine, ne obstojala.

Posebno v okoliških občinah je treba namestiti občinske tajnike, občinske zdravnike, babice, živinozdravnike in upravne sodnike skladno z gorinavedenimi predpisi Posebnega statuta in zato imenovati na ta mesta Slovence.

V ostrem nasprotju s Spomenico in Posebnim statutom danes n. pr. plačajo še vedno obrtniki in trgovci za svoje napisne table in reklamne izveske, ki so v italijanski in slovenski, tozadevni davki tudi za slovensko besedilo. To pomeni, da je Slovenec z uporabo svoje materinske dvakrat obdavčen.

b) Mrtva črka so ostale določbe člena 5 o uporabi slovenskega jezika na sodišču, in premnogokrat v napisih na javnih ustanovah ter krajevnih in uličnih imenih tudi v tistih krajih, kjer ni nobenega dvoima, da je večina in ne samo 25 odst. prebivalstva slovenskega rodu. Še vedno beremo napise orožniških in policijskih postaj in poštinih uradov, na nekaterih obmejnih blokih, označe pokrajinskih in državnih cest celo v devinsko-nabrežinski, dolinski, zgonski in repentaborski občini, da ne govorimo o onih predelih tržaške in miljske občine, kjer tvorijo Slovenci 25 odst. prebivalstva, izključno v italijanski.

In zgodilo se je celo, da je vladni ko-

misar prepovedal rabo slovenskega jezika na javnih zborovanjih v sredi Trsta.

Se vedno je po členu 137 kazenskega postopnika zločin, ako se hoče Slovec braniti na sodišču v materinski, medtem ko člen 122 civilnega postopnika ravno tako ne dovoljuje na sodišču uporabe slovensčine.

c) Posebno poglavje je slovensko šolstvo na Tržaškem, Goriškem in Slovenski Benečiji.

Ceravno obvezuje člen 4/c, predzadnji odstavek, italijansko vlado, da brez odlašanja izda ukrepe za stalno ureditev slovenske šole, slovensko šolstvo kljub večkratnim stvarnim predstavkam prizadetih in kljub dalekovidni intervenciji pomembnih italijanskih političnih strank in skupin - katerim smo za to hvaležni - doslej ni bilo uzakonjeno, kar poleg vsega povzroča težke socialne krivice učnemu in ostalemu osebju slovenske šole.

Slovensko šolstvo, kakor sicer vse ostale naše narodnostne pravice, pa mora najti primerno rešitev povsod, kjer bivajo v Italiji Slovenci; potemtakem tudi v Slovenski Benečiji. Nedopustno je namreč, da bi bilo dvoje ali celo troje vrst pripadnikov iste manjšine v isti državi: na Tržaškem Slovenci, zaščiteni po londonskem sporazumu, na Goriškem sicer z načelnim priznanjem osnovnih človeških in narodnostnih pravic, toda brez gori navedene konkretne zaščite, v Slovenski Benečiji in Kanalski dolini brez enega in drugega.

e) Slovenske vzgojne, kulturne, socialne in športne organizacije še zdaleka niso bile deležne pomoči iz javnih fondov in ostalih ugodnosti v tisti meri in obliki, ki je predvidena v členu 4/b Posebnega statuta.

d) Ko so podpisniki sprejeli posebno določbo 3. člena o prepovedi netenja nacionalne in rasne mrznje, so se nedvomno zavedali njene dalekosežnosti. In dasi je po nekaterih žalostnih izkustvih zadnjih petih let taka uzakonjena prepoved še vedno perea in bi z njo doslej kaj lahkotno izvedeni šovinistični nastopi vsakor odpadli, vlada tudi v tem oziru ni nitišar ukrenila s primernim zakonodajnim ukrepom.

e) Četudi člen 4 jamči naš etnični značaj in člen 7 preprečuje izpreminjanje meja upravnih enot z namenom škodovati njihovemu narodnostnemu sestavu moramo ugotoviti, da sta se ti določbi obšli z umetnim množičnem naseljevanjem italijanskega življa, tako da se je močno spremenil narodnostni sestav našega ozemlja v škodo domačega slovenskega prebivalstva.

3) In naposled zahtevamo, da se dejansko in na ustrezen način izvedejo določbe člena 8 Spomenice o soglasju.

Gospod predsednik, ko smo se podpisani odločili, da naslovimo to spomenico na Vas, kot načelnika vlade, smo se dobro zavedali, da so naše besede in zahteve naša pravica in naša dolžnost.

Nočemo in ne moremo se odreči prvi in izpolniti hočemo drugo, ki jo nam nalaga pripadnost k slovenski narodnosti in naše svojstvo izvoljenih zastopnikov.

Tako ravnamo v korist vsega prebivalstva našega ozemlja, kajti njegov miren razvoj in blaginja sta tudi odvisni od spoštovanja in priznanja, ki ga izraža naša skupnost, ko vidi in ugotavlja, da tudi vlada izpolnjuje svoje sprejete obvezve do državljanov.

Za njihovo uresničitev se bomo borili in nič nas ne straši velikost navora, žrtve in težav, ki so s tem združene.

V nas je globoko prepričanje o pravičnosti naših zahtev in o vladni dolžnosti, da se uresniči, tembolj ker so bile svobodno sprejete in svečano podpisane.

Izvolite, gospod predsednik, sprejeti izraze našega posebnega spoštovanja.

Trst, 25. oktobra 1959

Bizjak Josip, župan občine Repentabor.

Lovriha Dušan, župan občine Dolina Furlan Dušan, župan občine Devin-Nabrežina.

Pirc Alojz, župan občine Zgonik.

Svetovalci pokrajine Trst: Svetovalci občine Trst: Svetovalci občine Milje: Svetovalci občine Devin-Nabrežina: Svetovalci občine Dollna: Svetovalci občine Zgonik: Svetovalci občine Repentabor:

V Florenci sta zmagala Moro in Segni

Vsredravnji kongres krščansko-demokratske stranke v Florenci je zaključen. Po dolgi in mestoma več kot živahni debati je v sredo sledila volitev 90 članov glavnega strankinega sveta. Končni rezultati so bili znani v četrte dopoldne. Pokazali so, da je na kongresu prodrla linija, ki jo zastopa sedanji strankin glavni tajnik poslanec Moro in predsednik vlade Segni. Izvoljenih je bilo 52 njunih kandidati, medtem ko so fanfanijevi dobili 36 sedežev. Preostaneta še dva, od katerih je enega dobila struja »Pomlade (Andreotti), enega pa struja »Baza« (Graneli). Kakor se vidi so manjše struje navidezno odrezale zelo slabo. Vsi glasovi so se namreč osredotočili na dve glavni krili, med katerimi se je bila odločilna bitka. Tipična strankina sredina in desnica je podprla Mora in Segnija, del sredine in strankina levica pa so podprli fanfanijeve. Če pregledamo število glasov, ki so jih povprečno dobili kandidati enega in drugega bloka potem vidimo, da si stoji približno v razmerju 3 : 2 za »dorotejca« tj. strujo center-desnica.

Glavnega sveta krščansko-demokratske stranke pa ne tvorijo samo člani, ki jih izvoli strankin kongres, temveč spadajo vanj tudi člani ki jih izvolijo iz svoje srede strankini poslanci, senatorji, regionalna zastopstva, župani, predsedniki pokrajinskih odborov, itd. Tako sestavljeni glavni strankin svet naj bi štel 144 članov, toda njegova politična porazdelitev ni znana.

Kongres krščansko-demokratske stranke v Florenci je torej zaenkrat potrdil dosedanjo strankino politiko in vlado, čeravno je treba ugotoviti, da so se delegati odločili za to bolj iz nujnosti kot iz prepričanja. Parlament, kakršen je zdaj, pač ne dovoljuje druge izbire. V splošnem je pa velika večina zahtevala odločnejšo socialno in aktivnejšo gospodarsko politiko, oboje združeno z razvijanjem in čuvanjem demokratičnih svobosčin.

Na florentinski kongres, ki predstavlja enega važnih mejnikov v povojnem notranjepolitičnem življenju Italije, se še povrnemo.

General G. C. Marshall RESEVAL JE IN POMAGAL OBNOVITI EVROPO

V Združenih državah je preminul mož ki je s svojim delom in življenjem zadolžil ne samo svoje sorodnjake, temveč ves svobodni svet in še posebno Evropo. To je bil George C. Marshall, ki je kot državni tajnik Združenih držav 5. junija 1947 predložil in dal ime načrtu za gospodarsko pomoč Evropi.

Marshallov načrt je največji dosedanja podvig takšne mednarodne pomoči. Evropi, ki je uničena in bedna stala na pragu kriz in revolucije, je omogočil, da je uredila svoja narodna gospodarstva in uravnovesila svoje finance. V petih štiri letih je evropska industrijska proizvodnja preseгла predvojno raven za 40 odstotkov, zaposlenost je bila za 15 odstotkov večja kot pred vojno, življenjski standard se je dvignil za 13 odstotkov. Zahodna Evropa je bila rešena. Tudi Trst in njegovo področje sta imela od tega načrta veliko korist.

Toda George Catlett Marshall ni dal od sebe samo tega. Dvakrat je tudi z orožjem pomagal Evropi, ko se je borila za svojo svobodo in ohranitev svojih kulturnih dobrin: prvič kot mlad častnik na zahodnem bojišču v prvi svetovni vojni, drugič pa kot načelnik glavnega stana ameriške vojske v drugem svetovnem spopadu.

Rojen 31. decembra 1880 v Uniontown v Pennsylvaniji, je G. C. Marshall izhajal iz odlične rodbine. Eden njegovih prednikov je bil leta 1800 predsednik Najvišjega sodišča Združenih držav, njegov oče je bil lastnik velikega premoženja. Z dvaindvajsetim letom je mladi George Catlett končal vojno akademijo države Virginije. Kot pehotni podporočnik je začel vojaško kariero, ki je trajala polnih štirideset let. Služil je na Filipinih, absolviral je generalštabno šolo, leta 1917 se je izkrcal v Franciji s prvo ameriško divizijo, ki je prišla v Evropo. Leta 1918. je postal načelnik glavnega stana VIII. ameriškega armadnega zbora. Leta 1919 pa ga je ameriški poveljnik v Evropi, general Pershing, imenoval za svojega pribočnika. Ob njem je ostal do leta 1924, ko je bil prvič poslan na Kitajsko, kjer je ostal tri leta. Sledilo je imenovanje za podpoveljnika vojaške šole za pehoto, leta 1936 je postal brigadir, leta 1938 podnačelnik, leta 1940 pa načelnik glavnega stana. Pri tem imenovanju je predsednik Roosevelt preskočil 34 drugih generalov, ki bi po stareinstvu imeli prednost pred Marshallom.

Ni se zmotil, Marshall je izpolnil njegova pričakovanja. Organiziral je armado in dal okvirne obrise strateškimi načrtom, po katerih so Zavezniki uničili sile Osi. Nedvomno bi sam poveljeval armadam, ko so osvobodile Evropo, toda predsednik Roosevelt je žutil, da mu je Marshall bolj potreben kot načelnik glavnega stana. »Ne more bi več spati, če bi vedel,

da ste izven države«, mu je dejal. In Marshall je ostal doma. Eisenhowerju in zaveznikom pa je pošiljal v Evropo in na druga bojišča vse, kar so rabili.

Po zmagi je Marshall 26. novembra 1945 prosil za upokožitev. Čez par dni je imel dopolniti 65 let in menil je, da je čas, da bi preostalo življenje preživel v miru, na svojem posestvu v Leesburgu, v Virginiji.

Ni mu bilo usojeno. Komaj par dni po upokožitvi ga je predsednik Truman že prosil, naj bi kot njegov osebni odposlanec odpotoval na Kitajsko, kjer naj poskusi pomiriti Cankajška in Maocetung. To je bila edina naloga, v kateri Marshall ni uspel. Razočaran nad obema kitajskima voditeljema in njuno okolico se je vrnil v Združene države. Doma so pa vkljub vsemu opazili velike diplomatske sposobnosti, ki jih je pokazal v tej svoji misli. Ko je državni tajnik Byrnes podal ostavko, ga je Truman imenoval za njegovega naslednika.

Vojak je predsedal v diplomacijo. Dve leti je vztrajal v tej službi. V času njegovega ministrovstva so komunisti izvedli državni udar v Češkoslovaški, komunistizirali so Madžarsko. Z ogromnim »Marshallovim načrtom« je rešil kar še ni bilo izgubljen. 7. januarja 1949 je odstopil in na položaju državnega tajnika mu je sledil Dean Acheson.

Verjetno so Marshalla pri tem vodili zdravstveni razlogi. Toda še mu ni bilo dano, da bi v pokoju užival večer življenja. 21. septembra 1950 ga je Truman prosil naj prevzame vojno ministristvo. Požrtvovalen kot vedno se Marshall odzval. Nadziral je operacije sil Združenih narodov v Koreji, položil je osnove obnovi orožništva, s katero so Združene države hotele dohiteti zamudo prvih povojnih let, ko so upale v trden mir.

Toda delj kot do 21. septembra 1951 Marshall ni zdržal. Leta so bila tu in vojak, ki so ga znanci zaradi njegovega viteškega in vojaškega zadržanja ter predanosti skupnosti imeli za »starega Rimljanca«, vrednega da bi bil opisan v galeriji Plutarhových likov, se je, tokrat dokončno, umaknil v pokoj. Odtlej pa do svoje smrti je živel skromno, izven javnega življenja in sijajne družbe, ki je pravzaprav ni nikdar ljubil. Strog in zahteven do drugih je bil to še toliko bolj do sebe. Nikogar ni klical po rojstnem imenu, a tudi napram njemu si nihče ni upal poslužiti tega pri Američanih sicer običajnega načina ogovarjanja.

Tak je bil človek, katerega življenje je poteklo v službi domovini in ki je trikrat pomagal reševati Evropo.

Po devetnajstih letih, odkar je oblast leta 1940 razpustila zadnji slovenski denarni zavod v Trstu, Tržaško posojilnico in hranilnico, ki je več kot pol stoletja nesebično izvrševala svoje socialno poslanstvo med tržaškimi in okoliškimi prebivalstvom, je bil preteklega oktobra v Trstu otvorjen nov slovenski denarni zavod - TRŽAŠKA KREDITNA BANKA. Njena podpisana glavna znaša 600.000.000 lir.

Pravica do lastne banke je priznana slovenski narodnostni skupini v Trstu s členom 2., odstavek d) Posebnega statuta, ki je sestavni del Londonske spomenice o soglasju z dne 5. oktobra 1954. Omenjeni člen pravi, da imajo uživati pripadniki jugoslovanske etnične skupine na področju, ki ga upravlja Italija, in pripadniki italijanske etnične skupine, na področju, ki ga upravlja Jugoslavija, enake pravice in biti deležni enakega ravnanja kot ostali državljani. Nato so podrobno našteje nekatere važnejše pravice, med njimi, pod odstavkom »d)« enakopravnost pri izvrševanju dela in poklicev v poljedelstvu, trgovini, industriji ali na kateremkoli področju, ter enakopravnost pri organiziranju s pripadniki etnične skupine ima veljati tudi pri obdavičevanju.

Pet let je preteklo od Londonskega sporazuma, ki ga najvišje upravne oblasti smatrajo za pravno veljavni mednarodni obvezni dogovor. Z njim se je, če tudi ne pravno formalno, zato dejansko ukinilo in razdelilo Svobodno tržaško ozemlje med Italijo in Jugoslavijo.

Ali bi bila dana Italija v Trstu, če ne bi bilo Londonskih dogovorov? In vendar se še najdejo ljudje, ki zanikajo Londonsko spomenico in Posebni statut. To delajo, zato da lažje odrekajo slovenski manjšini še ono peščico narodnostnih pravic, ki jih Londonski sporazum priznava.

Ali Slovenci ne izvajamo svoje pravice do državne zaščite našega etničnega značaja samo iz Londonske spomenice, ampak še pred tem, iz čl. 2, 3 in 6 italijanske republiške ustave. V Posebnem statutu vidimo po vsej pravici predvsem listino ki vsebuje določbe za izvedbo (norme di attuazione) teh členov ustave.

Londonski sporazum nedvomno predstavlja začetek nove dobe med Italijo in Jugoslavijo. Ta nova doba bi se morala obdržati tudi v mirnem sožitju, razumevanju in medsebojnem spoštovanju med italijanskim in slovenskim prebivalstvom v obeh pokrajinah, kakor se spodobi kulturnim narodom v moderni demokratični državi XX. stoletja.

Zato je bil krik in vik nekaj organizacij in posameznikov proti slovenski banki v Trstu nezdržljiv s tokom sprave in miru, za katerim hrepeni vse civilizirano človeštvo, in ki bi moral zlasti v demokratični evropski državi usmerjati ravnanje ogromne večine do neznatne slovenske narodne manjšine.

Trditve, da je »italijanstvo Trsta v nevarnosti«, je propagandna pretveza, v katero ne verujejo niti tisti, ki jo širijo. Kako naj bo v nevarnosti »italijanstvo Trsta« pod 50 milijonov Italijo, ko ni bilo v nevarnosti niti pod Avstrijo.

Pod Avstrijo je italijanski življal v Trstu asimiliral drugorodno prebivalstvo, ne pa bil asimiliran ali raznarodovan. Ko je prišla Italija po prvi svetovni vojni (Nadaljevanje na 4. str.)

VESTI z GORIŠKEGA

Majajoča se demokracija

Revija »Gente« prinaša v eni svojih zadnjih številkih zanimiv članek »Majajoča se demokracija«, s katerim hoče pokazati, da nimamo v Italiji, po petnajstih letih demokracije, življenja, demokracije urejene države, kar predstavlja ob vsakih volitvah veliko nevarnost za njen nadaljnji obstoj, ker je pač vse odvisno od muhavosti volivcev, ki po večini nimajo v sebi niti najmanjšega pojma, kaj je demokracija in kako se demokracija brani.

Člankar pričenja svoja izvajanja, posluhujoč se zadnjih državnozbornskih volitev na Angleškem, da bi tako pokazal veliko razliko, ki se kljub navideznim podrobnostim opaža med italijanskim in angleškim gledanjem na politična vprašanja. Na Angleškem se namreč volivci svobodno odločijo za to ali ono stranko, ker hočejo s tem le pokazati svojo simpatijo ali naklonjenost za ta ali oni tip vlade; pri tem vprašanju obstoja države ne pride sploh v poštev, naj zmaga kdorkoli že. V državi do bistvenih sprememb zaradi tega ne bo prišlo, država je pač tako urejena, da lahko sama skrbi za svojo kontinuiteto, za politično demokracijo, za svobodo svojih državljanov, ker je nekaj stalnega in trdnega in ne dopušča, da bi v njej nastopale sile, ki bi se borile proti njenemu obstoju.

Ali lahko trdimo kaj podobnega v Italiji? Ob vseh dosedanjih volitvah ni šlo le za izbiro te ali one vlade, temveč je vedno stopalo v ospredje tudi vprašanje izbire med obstojem demokracije urejene države in nastopom totalitarnega režima, med dobrinami demokracije in vseh boščin in vsemi tragičnimi posledicami totalitarne brutalnosti, to pa vse zaradi tega, ker delujejo v Italiji sile, ki se poslužujejo volitev samo zato, da bi uvedle ne glede na ustavna določila popolnoma nov sistem, ki bi bil seveda za obstoječimi določili v kričečem nasprotju.

V tej negotovosti bodo živeli Italijani prav gotovo še v bodočnosti, če ne bodo hoteli sprevideti, kako veliko nevarnost predstavlja za italijansko demokracijo delovanje komunizma.

V Italiji ne obstoja namreč prava in trdna demokracija, ker ni države. Ni države, ker država sama dopušča, da se delno v odvisnosti komunistov, ki imajo kot svoj končni cilj prav zrušenje države, katere bi se zato radi polastili s pomočjo volitev. Italijanska demokracija je potemtakem le zasilna demokracija; zato se morajo vsi trezni in dobromislci Italijani vsako peto leto odločno postaviti, da preprečijo zmago komunistov, ker predbro vedo, kaj bi to pomenilo: ne glede na svoje politično prepričanje se pač odločijo za najmočnejšo stranko, za DK, ker se zavedajo, da je samo tako mogoče preprečiti najhujše: prelevitev italijanske republike v komunistično tiranijo.

Naj bo delovanje DK dobro ali slabo, v odločilnih trenutkih volijo zanj tudi taki, ki se z njo ne strinjajo, ker v tistih trenutkih ne predstavljajo zanje stranke, temveč edino sredstvo v obrambo države. Na tak način predstavlja Krščanska demokracija prav za prav državo in bi vsaka njena notranja oslabeitev predstavljala tudi nevarnost za obstoj države in vseh demokracijskih svoboščin.

Naravno je, da se DK zaveda tega svojega položaja, a zaveda se tudi, da že dolga leta skoraj sama nosi to težko breme, kar zahteva mnogo naporov, mnogostil, ki bi jih stranka lahko posvetila drugim prav tako važnim področjem javne

ga delovanja, in zato je razumljivo, da bi DK rada prepustila kakšni drugi stranki vodstvo države. Toda, kdo naj nadomesti DK, kdo naj prevzame nase težko nalogo varuha države pred komunistično nevarnostjo? Nihče! Ali lahko sploh govorimo o trdni in stalni demokraciji, če sploh ne moremo, zaradi obstoječega položaja, govoriti o kakšni izbiri in če pomeni izžerpanost ali padec stranke istočasno tudi padec države in konec demokracije?

Ce nosi prejšnja generacija odgovornost za odpravo demokracije, nosi sedanja generacija še večjo odgovornost, ker ni ustvarila močne demokracijske države, ko so bili dani zanj vsi potrebni pogoji. S tem, da se je dovolilo, da so tudi komunisti prispevali svoj del pri gradnji nove državne tvorbe, se je namreč izročilo del države prav tistim, ki stalno in povsod kričijo, da jo hočejo zrušiti, da bi na njenih ruševinah zgradili novo državo komunističnega tipa.

Država je torej v odvisnosti strank, od katerih se sedaj samo ena velika trudi za njen obstoj v dosedanjih demokracijski obliki. Tako svobodnomiselni državljani čutijo pomanjkanje prave demokracije. Vsako peto leto, ko morajo izbirati med življenjem in smrtjo, so primorani voliti za osebe in liste, v katere nimajo vedno pravega zaupanja, in se zato tudi vedno manj zanimajo za javno življenje, zapirajoč se v brezbrzičnost in apatijo, ki sta v Italiji res dva žalostna pojva.

Komunisti ne samo, da niso bili postavljeni izven zakona, temveč so celo dobili plačo, v upanju, da bi se jim tako iztrgalo iz rok orodje mučenstva. No, in kaj še je doseglo? Komunisti so kljub temu ojačili svoje postojanke in se ob vsaki priliki proglašali za žrtve obsto-

ječega reda, se številčno tako približali DK, da bi vsak njihov porast pomenil konec države. Italijani pa niso medtem ničesar storili v obrambo svoje države, ne zavedajoč se, da bi taka pasivnost utegnila postati usodna; igrajo se z demokracijo, ko nimajo države, ki bi jo lahko branila. Po tej poti lahko privedejo sebe in državo do neizogibnega in svojeglavnega samomora. Tako piše revija »Gente«. Čas je torej, da Italijani pogledajo stvarnosti v oči, kajti priznavati svojo zmotno, ko bi bilo že prepozno, bi ne imelo več nobenega smisla. Kdor hoče živeti v svobodi in demokraciji, naj se zaveda, da mu bo to mogoče, le če bo deloval s tistimi silami, ki se stalno borijo, da bi ohranile Italiji današnje demokracično ureditev.

Dogovor z Rusijo za iskanje vojnih ujetnikov

Meseca oktobra je obiskal Rusijo italijanski minister za zunanjo trgovino Del Bo. Tekom njegovega bivanja v Rusiji je prišlo do sporazuma s sovjetskimi oblastmi glede preiskovanja usode, ki je doletela mnoge italijanske ujetnike in pogrešance, o katerih ni še urejen položaj. Sovjetski Rdeči križ se s tem sporazumom stavi na razpolago italijanskemu za raziskovanja na podlagi podatkov, ki jih po ta poslednji nudil.

Sporazuma je zbudil veliko zadovoljstvo v Italiji, kjer so še mnoge družine, ki ne vedo za usodo svojih dragih svojcev.

Do sporazuma je prišlo, ker sta oblasti obeh držav spoznale za upravičeno dejstvo, da je treba urediti pravni položaj izgubljenih ujetnikov in drugih pogrešancev.

Ob zasedanju mešane komisije v Rimu

V ponedeljek 26. oktobra se je v peti sestala mešana italijansko-jugoslovanska komisija, ki jo predvideva londonska spomenica za obe področji bivšega Svobodnega tržaškega ozemlja in ki ima nalogo reševati sporna vprašanja izvajanja jezikovnih pravic. Sedaj se je komisija sestala v Rimu. Izvoljeni predstavniki tržaških Slovencev so se sestali in sporazumeli, da predložijo komisiji svoje zahteve. To je dalo povod raznim italijanskim nestrpnostem, da so v še bolj nestrpnih listih trdili, da se že iz tega sestanka tržaških Slovencev vidi razlika med pravico Slovencev, ki se prosto zbirajo, in pravico Italijanov v Jugoslaviji, ki se zbirati ne smejo. Tako trditve pa je lažniva, ker vsi vemo, da uživajo Italijani v Jugoslaviji še večje jezikovne pravice. Režim pri tem ne igra vloge, ker ima vsaka država svoje.

Pritožba italijanskih nestrpnostev, nepoboljšljivih sovražnikov Slovanov, torej ne drži. Pač drži naša pripomba, ki je hkrati pritožba, da ravnajo države, v našem primeru Italija, zelo pristransko v jezikovnimi manjšinami v primerjavi do posameznih manjšin. Tako imajo Nemci in Francozi ter celo Ladinci v Italiji svoje jezikovne pravice točno zaščitene, medtem ko smo Slovenci nekaj svojevrstnega. Osrednja oblast ravna z nami namreč na tri različne načine: tržaški Slovenci imajo vsaj londonsko spomenico, ki vendar predstavlja dokument, na katerega se lahko v pogledu svojih pravic sklicujejo in oblast ga postopoma (vsaj tako izgleda) skuša kljub nasprotnemu mnenju raz-

nih italijanskih katoličanov (vidi »Vita nuova«) in fašistov, izvajati. Goriški Slovenci pa smo brez zaščitnega zakona in za nas veljajo do danes samo obljube, na katerih vsaj naše šole delujejo. Druga nimamo kot jezikovna manjšina ničesar, čeravno je v 6. členu ustave zapisano, da država šteti s posebnimi zakonskimi določili jezikovne manjšine. Slovenci v videmski provinci pa nimajo prav nobene jezikovne pravice, niti solske niti druge, in so primorani pošiljati svoje otroke le v italijanske vrtnice in osnovne ter druge šole.

Ta krivica se mora popraviti, ker ne sme veljati taka razlika v ravnanju z državljani, katere 3. člen ustave proglašja za popolnoma enakopravne pred zakonom ne glede na jezik, ki ga govorijo. Drugi člen iste ustave pa priznava in jamči nekrseljivost vseh pravic človeka državljana kot posameznika in kot člana skupnosti.

Dajte nam, torej, kar nam pritiče in ne uganjajte tako očitne krivice!

Gronchi povabljen v Rusijo

Hruščev je povabil predsednika Gronchi, naj obišče Rusijo. Vest je prišla ko strela z jasnega in zbudila razne komentare. Ali je Italija proslila za povabilo? Ali pojde Gronchi v Rusijo? Ali je prav da gre? Kakšne utegnemo biti posledice obiska v Rusijo? Prvo vest je dala neka zahodno nemška informacijska agencija, potem ko jo je sam zunanji minister Pella odgovoril pritrdilno.

Kako pa, da je za vest izvedela ravno nemška agencija? To ostane tajno, kakor so tajne razne diplomatske obveščevalne službe.

Ne izgleda, da bi povabilo iskala Italija sama, vsaj uradna Italija tega ni storila. Ni pa rečeno, da niso Hruščevu kaj zašepetali italijanski komunisti. Ali pojde Gronchi v Rusijo, se ni sklenjeno. Vse kaže, da se bo vabilu odzval, ker ni povoda, da bi se ne, čeravno so tudi sile, ki se obisku protivijo. Nekateri od teh imajo verske pomisleke, druge pa so bolj strankarskega značaja, saj ima tudi sam predsednik Gronchi svoje osebne nasprotnike, na primer pri liberalcih.

Mnogi, in ti predstavljajo večino, menijo, da bi bilo prav, da Gronchi vabilo

Napredovanje v gospodarstvu ne ocenjuje vzgojo državljanov

Vprašanje, katerega se nobena italijanska politična stranka na svojem kongresu ne dotakne, je žalostni položaj vzgoje v južnih krajih in na otokih. Ne mislimo na pismenost, ampak na splošno in zlasti na moralno vzgojo tamkajšnjega ljudstva, ki kaže, da je zelo slaba.

Casopisi skoraj dnevno poročajo o roparskih napadih in ubojih, za uboj iz zasede, za umor zakonske žene manj za umor zakonskega moža in celo za uboj nedolžnih otrok za prazen nič.

V prvi zakonski noči je v Kalabriji mož s sekiro razmesaril svojo mlado ženo. V Siciliji pa je mož prišel od vojakov na kratek dopust in napovedal sestanek svoji komaj petnajst let stari ženi opolnoči na neki samotni. Reva, ki je živela pri starih zaradi nekega spora, je odšla na sestanek in drugi dan so jo našli mrtvo vso potepano od brca in drugih udarcev.

Devetletno deklico so našli utopljeno v vodnjaku, baje zato, ker je na sosednem vrtu pobrala nekaj sadja.

Kalabrež je razmesaril ženo češ, da mu je nezvesta. V Siciliji je neki zakonec sanjal, da ga žena vara in jo je zato prišel preganjati ter tožiti zaradi nezvestobe.

Veriga zločinov je žalostno zelo dolga, brezkončna, obupna! Kje so vzroki, kje je krivda? Vzroke najdemo v slabi vzgoji ubogega ljudstva, ki živi v staroškem predskodih in v obupno slabem gospodarskem položaju. Roparjev na Sardiniji ne bi bilo, če bi se gospodarski položaj izboljšal in če bi bila vzgoja pravilno usmerjena.

Zenska zvestoba je v južnih krajih nekaj mučnega, neverjetno nazadnjakega. Zakonska žena živi v stalnem mučenem

položaju nevarnosti za sum in za življenje. Očitek rogatosti (cornuto) vržen tjavendan kakemu možu lahko pomeni napad na ženo s hudimi posledicami.

Potem pa pridejo na dan pred sodniki razni izgovori o užaljeni osebni časti in temu podobni jalovi argumenti, ki se jih žal odvetniki iz tistih krajev poslužujejo in s tem ubogo ljudstvo zapeljujejo v zmotno, ker postane še bolj uverjeno, da tak umor ne predstavlja zločin. Sam milanski »Corriere della Sera« je take nastope tistih odvetnikov grajal.

Na demokraciskem kongresu v Firencah je tajnik Moro, zelo navdušeno govoril o gospodarskem napredovanju države. Za naše kraje pa nakazujejo ministrstva milijarde za šole, za higijenske naprave, za ceste, za stanovanja in za drugo. Ali ne bi kazalo vreči se z vso srčnostjo na moralno obnovo južnih in otokskih krajev, začeni z nudenjem pospešnih gospodarskih in sploh socialnih pogojev? Ali ne bi bilo prav, če bi v živo besedo prikazali tistemu ljudstvu, da je umor velikanske grozodejstvo in da je zakonska žena družabnica, nezvesta in mati, ne pa sužnja? Ali ne bi bilo prav, da bi v solah začeli prikazovati lepoto pravičnosti ter medsebojne ljubezni, namesto da bi pustili tisto ljudstvo živeti v svojih staroškem vrahah in predsodkih?

O tem ni na nobenem kongresu strank niti ene same besede, pa je to vprašanje morda bolj važno kot suho gospodarsko napredovanje in poudarjanje demokracije, krščanstva, omike in tako dalje!

Zvon za kostnico na Oslavju

Goriška občina je sklenila lani, da prslavi 40. obletnico zmage s postavitvijo zvona ob kostnico na Oslavju na čast tam počivajočim padlim vojakom v prvi svetovni vojni.

Za nabavo zvona, ki ga je že blagoslovil goriški škof, so prispevali vsi kraji države.

Svečanost se bo vršila na Oslavju 4. novembra, ko bo zvon prvič zazvonil na čast padlim in v spomin živčim.

Kraja na pokopališču italijanskih mornarjev v Puli

»Piccolo« se je pretekli teden strupeno zagnal proti jugoslovanskim oblastem, katerim je očital, da se ne brigajo za vestno grobov italijanskih mornarjev v Puli, kjer da so grobišča oskrunjena tako, da je videti gole kosti zemeljskih ostankov mornarjev. »Piccolo« pa se je preveč zaletel, ker ni šlo za nemarnost jugoslovanskih oblasti, ampak za krajo imenskih kovinastih ploščic mornarjev. Jugoslovanske oblasti so namreč objavile vest o kraji s sporočilom, da zasledujejo krivce, ki jih bodo primerno kaznovali. Istočasno so te oblasti sporočile tudi odločitev, da bodo pokopališče in grobove lepo uredile.

Vse to se nam zdi pravilno in pošteno. Se posebej nas to veseli, potem ko smo čitali nepremišljen napad od strani »Piccola«.

Ne moremo mimo tega, da se ne spominimo jugoslovanskih civilnih žrtev italijanske fašistične nasilnosti. Na tisoče jih je pomrlo po raznih taboriščih. Tako na primer tudi v Trevizu, kjer pa nimajo niti svojega pokopališča. Tam so nekateri poskrbeli, da se je izbrisala vsaka sled po zločinu in po mučenišnem trpljenju...

Omeniti moramo tudi dejstvo, da so predpreteklo nedeljo, ali pretekli teden obiskali kostnico italijanskih padlih vojakov v Kobaridu člani italijanskega združenja častnikov in bivših bojnikov iz Tržiča, ki so ob povratku povedali, da so našli kostnico lepo oskrbovano ter izrazili svoje zadovoljstvo nad pieteto, ki jo tamkajšnje oblasti kažejo do kostnice.

Ali pa se »Piccolo« spominja, kako smo našli v Gonarsu vsa zapuščena in z robidjem preraščena grobišča naših pomrlih bratov in sester v takratnem taborišču?!

Resnost šole in dijastva

Ko je prosvetni minister izdelal program za prihodnje zrelostne izpite, je postal zakon, ki zahteva nekaj več kot prejšnja leta, so našli slovenski dijaki, ki se bodo podvržli tem izpitom že prihodnje poletje, kvečkemu nekoliko potožili, ker se jim bo treba več učiti. Italijanski dijaki pa so začeli stavkati... Se bolj žalostno dejstvo pa je, da dijake podpirajo razni listi in krogi ter tudi sami poslanci.

Ne rečemo, da je ministruva odločitev ravno posrečena, kar se tiče časovne primernosti novega programa, toda resnost je vendar prvi pogoj zdrave discipline za zdravo šolo.

Slabi šolski prostori v Jamljah

Jameljci se upravičeno pritožujejo zaradi slabih učilnic, ki vsak dan sprejemajo otroke, pa so v tako slabem stanju, da se otroci sami nad tem zgražajo in hudojejo. Pravijo, da je to prava umazanja in da ni moči vzdržati. Čudimo se zelo, da občinska uprava o tem nič ne ve; in če kaj ve, da ne poskrbi za pravilno ureditev učilnic in stranišča, pa tudi za obnovo raznih šolskih predmetov. Zakaj pa se pouk ne vrši v novem poslopju? Kako to, da ni še urejeno za sprejem šole?

Ce se za stvar ne briga občinska uprava, naj za to skrbijo pa višje oblasti, saj je položaj resnično nevzdržen.

Nedostatki v Združenih državah Amerike

Več ali manj ves svet je na strani ameriškega državljana Chessmana, ki je obsojen na smrt in je že enajst let smrti ušel s svojimi stalnimi prizivi, ugovori in zagovori. Te dni bi ga bili morali usmrtiti, pa je njegovim branilcem uspelo doseči odločitev justifikacije, da Chessman lahko predloži priziv z novimi ugovori proti sodbi. Guverner Brown je prošnjo za pomilostitev odbil z argumenti, ki z ozirom na tamkajšnje zakone držijo. Morda pa so sodniki vrhovnega sodišča, ki so usmrtitev odložili, upoštevali glasove iz vsega sveta, ki so prosili milost za Chessmana.

Svet je glasoval za Chessmana, in bi glasoval tudi za Wokulewicza iz človečanskega sočutja do dveh izrednih primerov, Wokulewiczev slučaj je morda še bolj od Chessmanovega vreden upoštevanja in pomilostitve smrtne kazni na domstrtno ječo.

Toda v Združenih državah Amerike, kjer ima vsaka država svoje posebne zakone, se dogajajo taki primeri, navidezno krutosti, ki pa dajo v oči prav zato, ker svet pozna veliko človečansko sočutje ameriških državljanov in ustanov do vsega človeštva. V Ameriki se dogaja, da usmrtijo črnca, ki se pregreši nad belko, in ne belca, ki se obratno pregreši nad črnko. To ne daja ugleda ameriški sodstvu in svet želi, da se stvar v Združenih državah Amerike popravi in uredi po načelih demokracije in človečnosti. V ostalem pa bi kazalo, da bi na svetu zavladal en sam kazenski zakonik. Do tega bi morda prišlo lažje kot do enotnega svetovnega civilnega zakonika.

Zaradi slinavke zaprti prelazi

Zve zopet se je pojavila slinavka, ki je zavzela tako močan obseg, da so jugoslovanske in italijanske oblasti morale sporazumno odrediti zapor vseh obmejnih prelazov od Miščekov do Gorice. Zapora velja od nedelje 18. t.m. do 7. novembra. Prelaz je možen pri Rdeči hiši v Gorici.

OBVESTILO

V Gorici se je ustanovil SOLSKI ODBOR na podlagi člena 39. civ. zak. Solski odbor je z golj tehnični organ, ki bo branil koristi slovenskega šolstva na ozemlju Goriške. (člen 2. prav.)

Po členu 3. sprejetih pravil ga sestavljajo zastopniki organizacij. Sedanji odbor sestavljajo zastopniki sledečih organizacij: Sindikat slov. šolnikov, Duhovska zveza, Slov. demokratska zveza, Slov. katoliška skupnost, Slov. kulturna in gospodarska zveza. Nove organizacije kot člane sprejema odbor.

Člen 4. Odbor voli iz svoje srede predsednika, tajnika, blagajnika in dva preglednika računov.

Člen 5. Sklepi odbora morajo biti soglasni.

Člen 6. Denarna sredstva se nabirajo med ljudstvom z dovoljenjem oblasti.

Člen 7. Solski odbor ima lasten sedež in po možnosti plačanega in tehnično izvežbanega uradnika.

Sedanji sedež je v ulici Contavalle št. 5, pritličje-levo.

Člen 8. Solski odbor je neposredno povezan s starši šoloobveznih otrok in se zanima za vpis otrok v vse vrste šol in vrtnice. Nabira gmotna sredstva in podeluje podporo nujno potrebnim dijakom.

Kvestura je izdala Solskemu odboru dovoljenje za pobiranje prispevkov med slovenskim ljudstvom v določenih krajih Goriške. To nalogo bo opravljal poseben pooblaščenec.

Solski odbor vzdržuje tudi stike s šolskimi in drugimi oblastmi. Ne posega v delokrog političnih, sindikalnih in verskih organizacij, niti v vodstvo raznih dijaških zavodov, pač pa drži z vsemi potrebne in sporazumne stike za svoje uspešno delo.

Gorica, 12. oktobra 1959.

SOLSKI ODBOR

ŽIVLJENJE V LJUDSKIH DEMOKRACIJAH

Posebna dopisnica uglednega švicarskega tečnika »Die Weltwoche«, Inge Santner, je obiskala komunistično Romunijo in popisala življenje v tej državi, ki je drugačno kot ga prikazujejo novorazredni komunistični pripravniki v tržščem »Delus«. Inge Santner pravi med drugim tudi tole:

Ce zahodni ministrski predsednik priredil slavostno pojedino - pravijo statistike -, gost lahko pričakuje, da mu bodo postregli s šestimi obroki. Na Vzhodu je tovaršija znatno zahtevnejša. Tam postrežejo udeležencem z desetimi ali enajstimi obroki. Pri tem se uveljavlja načelo: čim ubožnejši je narod, tem razkošnejše so državne pojedine.

Romunsko prebivalstvo je zelo revno in ubožno. Zato je vladni predsednik Chivu Stoica ob 15 letnici »osvoboditve« povabil kakih 1500 ljudi na večerjo, ki je trajala od 20,30 do 23 ure. Jedilni list je bil dolg kot slabo leto. Neštetim predjedem je sledila sarma, piščanci, svinjska pečenka z najrazličnejšimi prikuhami, z o-bilnimi porcijami sira, sadja, sladoleta z lešniki in končno črna kava. Pri tem so udeleženci vsak obrok zalivali s pripadajočimi vinskimi vrstami.

Tako se je tujeju opazovalcu ponudila prilžnost, da spozna romunski »novi razred«, ali točneje: enega izmed obeh novih razredov. Tu so torej sedeli poglavarji dežele. Partijski, vojaški in vladni vrščaci do državnih podtajnikov in tudi nekaj izmed 432 poslancev, generalni direktorji zunanjetrgovinskih odsekov, direktorji veleindustrije in tudi tisti umetniki, ki so pripravljali spletati »vence trljanji«. Tu je bila zbrana smetana razmeroma mlade komunistične družbe. Z glasnim cmokanjem so uživali nenavadno osebno blaginjo, ki je za mnoge sledila po dolgih letih stradanja in zaporov. Izgledali so skoraj simpatično v svojem prostodušnem veselju nad tako požrtjivo. Proletarsko preteklost, ki jo v Romuniji poskuša sleher ni dokazati na vsakem koraku, so tudi v črnih oblačilih kar očito razkrivali. In vendar smo imeli pred seboj družabno plast, ki živi neprimerno bolj ekskluzivistično kot največja aristokracija na Zahodu.

Gledalci niso zaželeni

Ze same zunanje okoliščine pojedine so odkrivala, kako so se vsi ti »ljudski zastopniki v dozdevni brezrazredni državi izločali. Ali je kje v svobodnem svetu navada, da zaradi sprejema pri ministrskem predsedniku cernira policija cele mestne okraje? Gotovo ne. V Bukarešti pa je tako. Samo s čudodelnim papirjem, z državnim grbom opremljenim povabilom smo lahko predrli policijski kordon. Strahotno prazen je ležal orjaški trg pred vladno palačo, ko so prihajala državna vozila proti vходу, kjer je odpiral vrata službujoči sofer. Radovedneži, ki se po vsem svetu tako radi zbiraio, da obudujejo moderna oblačila, so bili odsotni. Romunska visoka gospoda ne trpi nobenih gledalcev. Ljudstvo naj ne ve, kako izvrstno živi rdeča gospoda na njegov račun.

Tudi v vseh drugačinih odnosih so strogo zaertane ločilnice med novorazrednimi privilegiji in ljudstvom, med gospodarji in hlapiči.

Definicijo romunskih bogov, ki velja seveda samo med periodičnimi zatoni bogov, bi lahko postavili na preprosti imenovalec: k novemu razredu spadajo vsi ljudje, ki sedijo v avtomobilih. Vsi ostali stopajo po sijajnih, širokih bukareških bulvarjih in spušljivo skacejo na pločnike, kakor hitro se oglašijo vedno oblastna tromba poglavarškega avtomobila. Srečnemu meščanu na tej strani zavesa bo

Kako živijo poklicni partijci v Romuniji?

nerazumljivo, kako se je avto emancipiral kot vsakdanja potreba in je postal po tipu, letnici izdelave, znak določene družbene plasti. Vsak otrok v Romuniji ve, da sedijo v Pobjedi vrščaci tajne policije in da se s Sisom vozijo ministri na sprehod.

Na sto malih privilegijev

Plače vrhunskih funkcionarjev so državna tajnost. Prav tako nihče ne ve, koliko zaslužijo partijski umetniki in podkupljeni razumljivo. Na vsak način so to kar lepi zneski. Ko je namreč pred pol leta kritik Andricu, ki mu je dotodaj partija dovoljevala po kako namišljeno sva-boščino, moral pred sodišče zaradi sod-klonovskega izražanja proti režimu, so časniki s svetohlinskih zgražanjem ocenjevali njegove mesečne prejeme na 18.000 lejev - to je znesek, ki ga navadni zemljan prejme v 30 mesecih trdega dela. Srednja mesečna plača znaša namreč 600 lejev. Končno pa je papirnata višina dohodka postranska stvar. Življenjske ravni privilegirancev ne določa nominalna plača, ampak na sto malih in velikih ugodnosti.

Novi razred lahko potuje. Pripadnikom je skoraj neomejeno na razpolago tako zelo zaželeno uradno povelje, ki ga mora Romun predložiti v hotelu, kjer želi prenočiti. Novi razred ima pravico, da si nabavlja določene stvari v tujini, da kupuje valute in devize po ugodnih tečajih. Njihova oblačila so sicer nekoliko kričava s pretirano eleganco, vendar iz blaga, ki

ga mali človek pozna samo iz pripovedovanja. Seveda se novi razred hrani po obratnih menzah, ki so visoko nad povprečjem. Samo ob sebi je razumljivo, da se novorazrednik vozari ob nedeljah z uradnim avtomobilom v Sinajo ali letovišče v Snagov. Lahko si izbere letovanje v hribih ali po številnih novih plažah ob Crnem morju. Ni gol slučaj, da je dolga promenada in obmorskem kopališču Eforie vsa obdana z vilami partijskih velikašev.

Kako nedolžne so razlike življenjske ravni na Zahodu v primerjavi z Romunijo? Milijonar, ki se je dokopal bogastva, si zgradi dvonastropno razkošno hišo, medtem ko je delavec zadovoljen z dvosobnim stanovanjem. Ta razlika, pa čeprav je z osebnega gledanja velika, ne udarja živcev, ampak se komaj vtihotaplja pod kožo. Socialna bodoča žica v Romuniji pa globoko reže v meso. Kako vse drugače se razvija človek, če kot partijski funkcionar posejeda razkošno vilo s parkom od povprečnega proletarca, ki živi v razbiti izbi z desetimi drugimi tujeji!

V Bukarešti živijo tujeji smatrajo, da nastopa pol leta sem novi razred še bolj samovšečno kot poprej. Očitno se prvič počuti trdnega in ne čuti več potrebe, da svojo gospostvo skriva pod plašč namišljene skromnosti. Morda je to posledica izredno dobre letošnje letine. Morda tudi zato, ker so končno zaključili z dvajset mesecev trajajočimi čistkami. Kdor je ob-seved v sedlu, se bo še nekaj časa gotovo odzdravil. Tudi, če bi ga spodnesli, bi to

verjetno ne bil več salto mortale. Tudi Ana Pauker živi še vedno v Bukaresti, obsojena v nepomembnost. Mučenci z znanimi imeni v komunističnih carstvih niso v tem času zaželeni.

Razpravljanja z novorazredniki so kljub temu nemogoča, posebno še s tujeji. Na prva vprašanja, se prazno nasmehljajo, kasneje človeku postrežejo z nerazumevanjem. Pri mnogih razgovorih človeka spominjajo na Marijo Antonietto, ki na predvečer revolucije ni mogla razumeti, zakaj ljudstvo ne je potic, če mu že primanjkuje kruha. Tako n. pr. omenja človek nekemu funkcionarju, zakaj naraščajo cene mesa. »Ampak pomislite vendar, da so rozine, kavo in marcipan znatno znižali!« odgovarja oblastnik povsem resno.

Drugi novi razred

Čisto nekaj drugega je drugi novi razred v Romuniji. Namesto pri pojedinah in po strogo zastraženih mestnih predelih srečamo drugi novi razred tam, kjer komunistične parole o socialistični gradnji uvajajo v fragmentariko prakso: po uradih, kjer na napolviskih mestih rabijo strokovnjake, na holozih, na univerzah in predvsem po tovarnah, kjer so zaposleni inženirji s povprečno starostjo 28, največ 30 let. Razveseljiv, ukažen, bister človeški tip tega razreda spleza največkrat v drugem pokolenju po socialni lestvi navzgor. Oče je bil pod staro vladavino neizkušen delavec ali kolon na veleposestvu. Komunistem ga je poslal

v šolo in mu zagotovil možnost, da se tudi sin izšola.

Spet imamo pred seboj čiste izdelke komunistične družbe. V nasprotju z novim razredom poklicnih partijcev, ostaja kariera posameznika drugega novega razreda sproščena tisoč partijskih vezi in prisluskuje zdravim zakonom načela zmogljivosti, ki jih tudi ljudska demokracija ni mogla izrinuti. Pet-šest-ali desetletke ne izvajajo partijski funkcionarji. Večino važnih odločitev so morali prepustiti sposobnim strokovnjakom, tudi če imajo zaradi tega več besede in lastnih predurkov, kot pa bi bilo dopustno v smislu hlapčevske komunistične pokorščine.

Novi razred št. 2 seveda ni kaka romunska iznajdba. Nastopil je v svojih prvih zasnovah med madžarsko revolucijo in najdemo ga tudi na sofijski univerzi. Povsod postavlja velik vprašaj, pred katerega je postavljena komunistična diktatura. V Romuniji se je novi razred št. 2 razvil hitreje in na širših osnovah kot pa po drugih satelitskih državah. V Romuniji bo to že jutri akuten problem.

Resnica si utira pot

Komunistična Romunija je hotela poljedelsko državo kar čez noč spremeniti v industrijsko deželo. Zato pa je režim potreboval izololane ljudi. Se danes pod-udarjajo, da je socializem mogoče urediti s politično, kulturno in poklicno solidno izololanim človeškim materialom.

Tako je pričel komunistem ustvarjati »novega človeka«. Besedo izobrazba so pričeli oboževati v nasprotju s komunisti svobodnega sveta, ki zaničujejo izobrazbeno. Devet univerz obsega 35 institutov s 95 fakultetami. Bitka za izobrazbo je zmagovita. Ali pa bo režim lahko preprečil, da se ta uspeh, na katerega je upravičeno ponosen, ne spremeni v Pirovo zmagovo?

Po vseh romunskih mestih vlada pravi pohlep po znanju. Pred knjigarnami stoje ljudje v dolgih vrstah, predavalnice in knjižnice so stalno nabite ukaženih ljudi. Ni jim mari, da knjige po desetkrat cenzurirajo, ni jim mari, da po šolah prepjevajo slavo marksizmu-leninizmu. Ni jim mari, da celo referati o Siemens-Martinih postopkih vsebujejo komunistične slavospeve. Celu na izust naučeni linjskozveztočbarski odgovori, s katerimi krmijo solarje, ne morejo preprečiti, da bi nekega dne mladenič ne pričel samostojno misliti.

Romunskim tehnikom in študentom ne zadostuje več, da so o polovici sveta samo napol informirani. Radi bi vedeli, kaj se dogaja v ostali polovici sveta. Kakor hitro je tak radovednež prepričan, da ga vohači ne opazujejo, bombardira tujeja z ducat vprašanji - najprej za navno nevednimi napol propagandnimi začelnimi tipanji, kasneje pa z vprašanji, za katerimi se skriva pristno razumsko delo. Novi razred št. 2 se ne izogiblje diskusije, ampak jo išče.

Komunistem uspeva v večini anarhiji. Bukarešta zamenjuje uslužbenca svojih uradov in načelnike svojih obratov kot ostali ljudje svoje perilo. Kdor je danes zaposlen kot urednik pri uradni poročevalski agenciji Agerpres, bo jutri opravljal službo tolmača v zunanjem ministertvu, kmalu za tem pa bo obseled nekeja na podeželju. Nikjer se ne smejo ustvarjati nenadzorovane skupine, in pod nobenim pogojem ne smejo drevesa zrasti v nebo. Pravijo, da imajo danes inženirski sinovi čisto proletarskega pokolenja iste težkoče pri obiskovanju univerz kot sinovi nekdanjih meščanskih družin. Kremenjski vajenček, komunistična Romunija, uvideva, kako težko je krotiti predramljene duhove.

Pritožbe mladostnikov

Eva B.

Naj se človek imenuje že Peter ali Majda, Sašo ali Vida, naj bo dolg ali kratak, zavajen ali tenak kot polenovka, bistro-umen ali trtljav, kljub takim in podobnim razlikam združuje vse mladostnike skupen problem: starši!

Posebno nekoliko odrasli mladostniki kaj radi godrnjajo, da prečuje mama tri-četrt noči v pričakovanju povratka sina ali hčerke, ki se zadržuje izven doma, ali da oče na skrivaj spremlja svojega sina do vhodnih vrat kinematografa, da bi se na ta način preprečil z kakšno sklapo se pajašči zelenec in kdo so njegovi najboljši prijatelji.

Cimprej pa se mladostniki pri sedemnajstih, osemnajstih ali devetnajstih letih prepirajo, da so vse te navidezne stropkopitnosti in ponizevalne skrbi s strani staršev nebedno potrebne vzgojne previdnosti, tem hitreje se bo življenje otrok in staršev uravnotežilo. Statistike ne varajo, ko ugotavljajo, da izivira večina mladostnih kriminalnosti prav iz preveč širokorsčne osebne svobode.

Naj mi sovrstnice in sovrstniki ne zamერიjo, če jim iz lastnih izkušenj priporočam nekaj nasvetov:

Dokaži svojim staršem, da ti lahko popolnoma zaupaio: če si n. pr. zagotovil, da se ob desetih vrneš domov, potem ne prihajaj ob pol enajstih ali še kasneje. Moška beseda naj ne bo nikoli gola fraza, če ne želiš, da veljaš pred samim seboj in pred svojim okoljem za čvekača, ki ne drži svoje besede. Prav tako poskušaj svoje morebitne zasluzke razumno uporabljati. Ne vodi dolgovoznih telefonskih razgovorov, skratka: dokazuj na vsakem

koraku, da se upravljaš kot človek.

Poskušaj seznaniti svoje prijatelje s starši. V največ primerih se bo na ta način porazgubilo nezaupanje očeta in matere. Isto se bo zgodilo s asmpatijosa. Predstavi »ga« ali pa »jo« svojim staršem. Gotovo se bosta oba pomirila in te ob potrebi moralno podprla. Če pa misliš, da bi se takega stika moral sramovati, potem je najbolje, da nadaljne sestanke z njima ali z njosa opustiš.

Tudi ob najhujših viharjih prve ljubezni, pa naj bo to še tako težko: ne zamemarjaj svojih poklicnih ali šolskih dolžnosti! Samo, če bo tvoj šef ali profesor prepričan, da opravljaš svoje dolžnosti vestno in skrbno, boš s strani svojih staršev deležen tiste svobode, ki ti - v tvojih letih pripada.

Kemično zdravljenje umobolnosti

Sobne stene valovijo... rožnata svetloba se pomika po vseh sobnih predmetih... sedaj se ves prostor v spiralah obrača proti meni... Take in podobne stavke vsebuje zapisnik številnih poizkusov, ki jih je izvedel psihiater dr. Arnold na dunajski univerzitetni kliniki. Bili so to visokolci, umetniki in celo univerzitetni profesorji, ki so popisali takšne vtise. S temi poizkusi je pričela prava revolucija v zdravljenju umobolnih.

Dr. Arnold je 300 prostovoljcem ponudil tableto. Vsebovala je nezdatne sledove substance, ki povzroča omračenje duha. Na višku tega stanja koleba poizkusni človek med pravim demonskim strahom in nadzemljsko srečo sem in tja.

S temi poizkusi so našli »ključ za norost«. Se več: dr. Arnold je našel substance, ki delujejo proti norosti. Ko so te snovi pogoltnili umsko neuravnotežni ljudje, se je del pacientov pomiril, spačeni svet se je zgledil, zatrti obrazi so se zjasnili.

To obetajoče kemično zdravljenje umsko bolnih raziskujejo po vseh velikih psihoterapevtskih zavodih. Pri tem se je dvema učenjaka dr. Thuillierju in dr. Nakajimi na pariški kliniki Saint Anne, pred kratkim posrečilo izslediti metodo, ki obljublja razmeroma hitro ozdravljenje z uporabo tablet proti norosti. Oba učenjaka sta pri živalih norost »izmerila«.

Odkrila sta substanco, ki vzbuja pri belih miših nenavadno zmedo. Nekaj dni potem ko so živalcem vbrizgivali IDPN snov, so pričele nenehno drveti v krogu po kletki. Učenjaka sta nato zaprla miške v kartonasto škatlo in merila tresljaje na bobniču, ki je s posebnim vzvodom beležil krivuljo tresljajev. Ta krivulja je označevala stopnjo norosti belih miši.

Nato so mišim vbrizgivali test-zdravilo. Spet so spravili miške v kartonasto škatlo in merili tresljaje ter ugotavljali, ali je zdravilo sposobno, da ukroti demonsko silo norosti. Tako sta oba učenjaka dnevno preizkusila nekaj novih snovi, ki naj bi sto in sto tisoče bolnikov rešile norosti.

S svojimi poizkusi sta učenjaka vzbudila pozornost zdravniškega sveta po mnogih državah. V strokovnem medicinskem tisku so se vrstile razprave in tudi polemike, ki so razbistrile mnogo nejasnih predstav. Tako se z zdravljenjem umobolnosti po zamislih dr. Arnolda ukvarjajo tudi medicinski kongresi. To je vsekakor boljše recept kakor pa ga je izmislil neki drug Avstrijec po imenu Adolf Hitler.

tako imenovanimi pomirjevalnimi akcijami, ali v splošnem... Ne, ne, resno me nikoli niso zavrgli med staro šarolo!

»Torej ste optimist tudi za bodočnost?« sem spraševal.

»Ej, kaj bi ne bil. Pomislite samo na človeško naturo in priznati boste morali, da ne bom nikoli odveč.«

»Ne vem, kaj bi rekel...«, sem nekaj jecljal.

»No pa vam bom jaz povedal!« me je prekinil zelo odločno. »Vedno, prijatelj, se bodo našli ljudje, ki bodo iz malega ogenjčka razpihovali požar že iz golega veselja, ali pa zato, ker jim tako narekuje ideologija. Če se vam, dragi prijatelj, tak dokaz dozdeva le preveč hipotezičen, ker verujete v poboljšanje ljudi, s katerimi imamo opravka, potem vam postrežem s konkretnimi dokazi.«

Prikimal sem, ker sem bil zares radoveden.

Mart se je razborito zasmeljal, se krepko lupnil po stegnu in pričel: »Po velikih vojnah, ko narod mislijo, da sem za vedno končal - v ostalem so narodilo zelo lahkoverni -, so na osamljen otok, kamor so me zvezanega pripeljali, prihajali k meni veliki gospodje in tovariši ter govorili: »Tako, dragi Mart, prav lepa hvala za tvoje dragocene usluge, ali za sedaj te moramo spraviti v ječo. Ne moremo si privoščiti tvojega zavezništva. Lahko pa si prepričan, da ostanemo tudi zanaprej najboljši prijatelji. Gospodje in tovariši so, mimogrede bodi povedano, prihajali k meni na skrivaj. Pripovedovali so mi o javnem mnenju, ki ga v gotovih časih ne morejo tako voditi kot bi radi. Govorili so mi o razorožitvi, ki jo pridigujejo proti lastni volji, dokler ne najdejo kakega ustreznega izgovora, kot so ga vedno našli pokojni Hitler ali pa Stalin...«

»Godilo se vam je torej precej piškatvo?« sem pripomnil.

Mart je zmajal s kvadratavto glavo, da se je svetla čelada zasukala in dejal:

»Kot se vzame. Prvič so se nekeje vedno pretepal, in potem, saj veste tiste velike simpatije ne samo gospodov in tovarišev, ampak tudi milijonov in milijonov ljudi na oni strani železne zaveso, to tudi bogu vojske krepki moralo. Vi si, prijatelj, niti predstavljati ne morete, kako me spodbujajo molitve in kletvice milijonov in milijonov ljudi. In okovi, s katerimi so mi zvezali roke... Vendar ne boste verjeli, da so to resnični okovi: kje pa!«

»Vsekakor, sem dejal.

Mart se je muzal nad mojo naijnostjo. »Tiste okovi, s katerimi se lahko gibljem po mili volji, niso nič drugega kot svileni trakovi, ki se jih lahko z enim samim potegjanjem znebita. Mart si je pogladil svoje orjaške brke in jih zavihal ob konceh: »Moji izgledi, prijatelj, so slej ko prej izredno ugodni.«

»Ali enkrat bo pamet le zmagala, sem trmasto ugovarjal.

Martu sta se obe roki poveznili in zasmehljivo je dejal: »No, tega pa menda tudi vi sami ne verjamete!« Pod nos mi je pomolil atomsko bombo. »To je pamet! In še več takih pametnih stvari bodo iznašli. Na ljudi se jaz popolnoma zanesem, ne bodo me pustili na cedilu!« Nato je postal otožen, odložil je bombo in dejal: »Med nama povedano, prijatelj, jaz nisem bog, sem samo prikazen, slepilo, tvorba človeških možganov!«

»In mrlič, če bi ljudje le hoteli, sem dostavil.

Prikimal je. »Res je, je dejal, ampak tega drugim ne pripovedujte!«

Nekoliko potolažen sem odšel in pripodujem Martove skrivnosti vsem, ki jih morda še ne poznajo.

Nedeljski izleti

Daniŕela M.

Končno se je tudi Pepi uvrstil med sodobni moški svet. Kupil si je avto. Nobe-ne kromirane cestne križarke z avtoma-

tično prestavo in radijskim sprejemnikom, ampak staro predtopno »karioloz« z razmajenimi vrati in tekočo vodo ob najnedolžnejšem deževnem vremenu.

Pred kratkim sem ga srečala na cesti - peš. »Pridi v nedeljo malo naokrog, Pepi!« sem mu med drugim dejala.

»Ne, hvalaa, je vljudno odgovoril, »ob nedeljah nimam časa, moram kaj zaslužiti.«

»Kako to?« sem spraševala, vedoč, da je Pepi tudi letos srečno nameščen. »Kaj instruiraa ob nedeljah?«

»Ne, bencin si moram prislusžiti. Izmisli sem si metodo, mi je zaupal in se oprežno ozri na vse štiri strani, če kdo ne prisluskuje. Živel je namreč nekaj časa pod fašisti in nekaj let tudi pod komunisti, pa mu je opreznost obležala v košteh. »Če mi obljubiš, je dejal, »da tega ne boš izklepetala, ti bom povedal, kako in kaj.«

Seveda sem vedno pripravljena na take obljube, če pri tem zvem kaj zanimivega.

»No, kar prični!« sem dejala, kar je obenem pomenilo, da bom molčala kot grob.

»Saj gotovo poznaš prijatelje, ki jih ima vsak tržški avtomobilski lastnik. Stalno bi hoteli, da jih nekam potegnem ali jim kaj prepelješ. Če tega ne storiš, se jim zameriš do smrti in te sploh niti ne pogledajo več. Pa sem si mislil, če me že hočete izkoristiti, potem imam tudi sam pravico do te današnje človeške lastnosti. Kaj ni tako?«

»Gotovo, Pepi!« Popolnoma sem njegove mnenja. Posebno še, če pomislim na zadnji nedeljski izlet s teto Marjanjo in njenim Floksijem ali z znancem strica Klementa, ki nas je s svojo vozarsko radovednostjo pripravil do petnajst tisoč lir popravil na hladilniku.

In tako se vsako nedeljo potegnemo s prijatelji čez mejo na Kras. Sami si lahko izberejo vasi, ki so jim pri srcu. Ko smo enkrat v Sezani pri bencinski črpal-

ki, mi seveda zmanjka bencina, in navadno nimam pri roki niti lirskega niti dinarskega drobiža. Seveda mora eden izmed prijateljev seči v žep in poravnati »malenkost«. Jasno je, da napolnim tank do vrha, saj moram končno izhajati z jugoslovanskim bencinom ves teden.

Priznati moram, da je Pepi bister kot so pretkani mnogi rojeni Tržčani. Pa se po časnih in radiju še pritožujejo, da smo Slovenci brezidejni ljudje!

»Pri prvi gostilnici, je nadaljeval Pepi, »na oni strani, pričnema motor stavkati in ga z ničemur ni mogoče spraviti k pameti. Seveda je to samo trik s svečko. V tem imam danes že kar precej prakse.«

Tako se usedomo v gostilno in si postrežem z dobrim kosilom, teranom, pršutom in črno kavo. Povem ti, da se človek počuti v kraški gostilni kot na poročni pojedini. Izpod latnika obdružuje mimo drveče avtomobilske križarke in te prav nič ne zapeljuje nevoščljivost. Zato pa pridno streže prijateljsem s tisoč opravičili, da je izlet po moji krivdi tako zgodaj zaključen. V teku časa si človek tudi v izgovorih pridobi nekaj rutine, posebno še človek s šolsko prakso. Zadnje nedeljo so me prijatelji celo s sožitjem tolažili. -

Ze zgodaj popoldne, ko so prijatelji poravnali gostilniški račun - končno je to zgolj protiusluga za avtomobilsko vožnjo -, privijem spet svečko, in počasi jo odkurimo domov. Na ta način si že tri mesece služim nedeljsko kosilo in še bencin za ves teden.«

»Sijana ideja«, sem dejala nekoliko zavistno in sem pri tem spomnila moževih bencinskih računov. »Ampak, kje vendar iztakneš vse te prijatelje?«

»Ej, tu pa so težave. Rojeni Tržčani ti ne gredo na limance. Se dva tedna, potem sem pri kraju. - »Ali te morda smem povabiti na izlet za tretjo novembrsko nedeljo?« je dejal Pepi ob slovesu.

»Hvala lepa, Pepi, sem Tržčanka kot tita!«

Umiranje afriškega kolonializma

TRŽAŠKI PREPIHI

Se pred dobrimi petnajstimi leti je bila afriška celina v posesti evropskih kolonialnih držav. Ene sama afriška dežela - Liberijska - je bila samostojna država. Celotna Abesinija je izgubila svojo neodvisnost. Mnoga desetletja je Abesinija samostojno živeła samo zaradi ljubosumnosti med Anglijo, Francijo in Italijo. Leta 1936 pa si jo je Mussolini, kljub angleškemu protestu, prisvojil in jo z Eritrejo in Somalijo združil v Italijansko vzhodno Afriko. Ostali afriški predeli so pripadali Angliji in Franciji, Portugalski in Belgiji. Tudi Španci so si prisvojili del Maroka, Italija pa je gospodovala nad nepomembno peščeno Tripolitanijo.

Zaključek druge svetovne vojne pa je pomenil začetek konca gospodovanja belga človeka v Afriki. Halje Selasije je spet zasedel abesinski prestol. Italija je izgubila svojo afriško posest. Tripolitanski bej je postal libijski kralj. Angliji so morali izprazniti Egipt in Sudan. Kmalu po odhodu Fracoza iz Tunisa, so izgnali tuniškega beja in proglasili republiko. Francozi in Španci so morali iz Maroka. Lansko leto je Francija izpraznila Gvinejo, Velika Britanija pa Gano in Nigerijo, čeprav sta ostali v britanski skupnosti narodov. S tem pa še ni bilo zaključeno izganjanje Evropejcev iz črne celine.

V Alžiru divja že štiri leta ogrožena borba med Alžirsko osvobodilno fronto in francoskimi četami. Francozi, ki so brez resnega odpora prepustili domačinom Sirijo in Libanon v Mali Aziji, Tunis, Maroko in Gvinejo v Afriki, so Alžir proglasili za sestavni del Francije, za katerega se borijo z večjo odločnostjo kot so se borili za bogato Indokino. Zakaj se Francozi ne umaknejo iz Alžira? Zato, ker bi tak umik pomenil konec Francije kot vesilec; zato, ker živi v Alžiru en milijon Evropejcev in ker je Alžir zvezni člen k sahariskim petrolejskim vrelcem. Dokler gospodujejo Francozi nad Saharo in Madagaskarjem, so še vedno svetovna veselila in se še vedno lahko gospodarsko razvijajo. De Gaulle drži v eni roki masleni kruh, v drugi pa bič. Na eni strani jamči Alžircem meščanske svobode, na drugi strani pobija upornike z isto odločnostjo kot njegovi predniki. Tudi v zadnjem letu je odporiško gibanje močno oslabil, nadaljna bodočnost pa ostaja negotova.

Zanimivo je, da so prav šibki Portugalski edini, ki doslej še niso utrpeli na svoji orjaški posesti v Afriki posebne škode. Portugalski ne razpolagajo z veliko vojaško močjo, prav tako nimajo potrebnih sredstev za uresničitev obširnih razvojnih programov, niti ne morejo v Afriko izvažati demokratičnih zamisli, saj je Portugalska diktatura. Zasnovani so poljedelski razvojni program, ki ga pošteno in pridno tudi uresničujejo. V glavnem živijo Portugalski in domačini pod enakimi skupnimi življenjskimi pogoji in ne poskušajo domačinov poniževati na stopnjo drugovrstnih državljanov in jih izkoriščati kot to počenja Buri v Južni Afriki ali Angleži v Keniji. V tem tiči tudi skrivnost, zakaj sta Angola in Portugalska zahodna Afrika oazi miru na afriški celini.

Vse do lanskega leta je vladal mir tudi v Belgijskem Kongu. Mala Belgija se zaveda, kako pomembna je za njen obstoj velikanska in bogata dežela v Kongu in je zato zasnovala razvojni program, ki ne šteti samo Afričanov proti belcem, ampak tudi proti samim Belgijcem. In vendar

so lansko leto tudi v Belgijskem Kongu izbruhnili nemiri.

Britansko kolonialno carstvo v Afriki doživlja poraz za porazom. Po drugi svetovni vojni so Angleži kot zmagovalci doživeli največje izgube v vsej svoji zgodovini. Izgubili so celotni indijski subkontinent z Indijo, Pakistanom, Burmo in Cejlonom, čeprav so te dežele razen Burme formalno ostale v Britanski zvezi narodov; Irak in Palestino v Mali Aziji; Nigerijo in Gano v Osrednji Afriki; vse te dežele so se osamosvojile. V Južnoafriki uniji nimajo Angleži skoraj nobene besede več, veljajo približno toliko kot črnci, kljub njihovi zmagi v burški vojni. Kenije, Rodezije in Njasalandije pa ne mislijo žrtvovati. Kenija je rodovitna visoka planota. Kljub tropskemu podnebnju je zaradi svoje visoke lege za Evropejce prijetno bivališče. Ko so Angleži ob koncu prejšnjega stoletja obljubili Kenijo, so rodovitne doline pripadle plemenu Kukuju. Domačini so se preživljali z lovom, ribolovom in pragozdniimi pridelki. Poljedelstva v glavnem niso poznali. Angleški naseljenci so si prisvojili 90 odstotno zemljo Kukujev, obdelali so jo in si pridobili ogromna bogastva. Mau-mauovci terjajo sedaj zemljo nazaj.

Med Kenijo in Južno Afriko ležita Rodezija in Njasalandija, ki so ju Angleži s silo upravno združili. Obe deželi upravlja povsem samovoljno guverner, ki je uvedel policijski režim.

V Južni Afriki so Angleži resnično liberalni, predstavljajo pa komaj 40 odstotno vsega belega prebivalstva. Večino tvorijo »Afrikanderje«, Nizozemci, nasledniki Burrov. Njihova vlada načrtno uvaja plemensko diskriminacijo. Črnci in Indijci nimajo volilne pravice. Za črnce naj bi v njihovi lastni zemlji zgradili posebna, zatočišča, da bi se ne mešali z belci. Na dru-

gi strani je strah belcev pred črno premočjo razumljiv. Problem je tragičen in skoraj nerешljiv.

Človek se sprašuje, kako se je mogel beli človek tako dolgo neovirano uveljavljati. Odgovor ni težak: zato, ker so Arabci, črnci severne, osrednje in južne Afrike še kulturno nerazviti narodi brez sleherne industrijske civilizacije. Na drugi strani je podoba afriške celine nacionalno vse prej kot enotna. Celotno med sorodnimi plemeni obstajajo velika nasprotovanja. K temu lahko še dodamo nasprotujoče si socialne in gospodarske interese. Naravnost čudno je, da teh sporov med belci in črnci komunicem, ki je najhujša oblika kolonializma pod kremeljsko komando, ni izkoristil v večjem ob-

Seja širšega odbora SDZ

Seja širšega odbora SDZ bo v nedeljo dne 8. t.m. ob 10 uri v prostorih Zveze. Vabimo gg. odbornike, da se važne seje zagotovo udeležijo. Odbor SDZ

segu. Le na Gvineji si je komunizem prisvojil nekaj oblasti, po vseh ostalih afriških predelih pa je brez moči.

Kljub nepremagljivim nacionalnim, socialnim in geografskim zaprekam, ki razdvajajo afriške narode, so si ta ljudstva vendar v eni točki soglasna: da Afrika pripada njim in da jo mora beli človek zapustiti. Afrika se je prebudila iz tisočletnega spanja in je pričela sama voditi svojo usodo. Samo v zadnjih dveh letih sta bila rojeni dve novi državi in 12 teritorijev je proglasilo samostojnost. Sporočilo

Odločitev

Po dolgih desetletjih vestnega službovanja še pod staro Avstrijo, pod fašisti in nacisti, pod Angleži in Amerikanci, pod Varnostnim svetom in generalnim komisariatom, so upokojili gospoda Vančeta Benčina. Zvesto in vedno udano je služil vsem svojim številnim gospodom in tovaršem.

Pred nekaj dnevi se je gospod Vančeta odpravil na deželo, da bi se enkrat počesto odpočil. Letovičarjev ni več in bo zato življenje počeni, je pri svoji odločitvi razmišljeval gospod Vančeta.

Dnevi so na deželi v tem času dolgi. Od jutranje zarje do večernega mraka se tu ne dogajajo veliki pripetljaji za človeka, ki je vujen mesta, in upokojenemu inspektorju je bilo včasih kar hudo dolgočasno. »Kaj nimate zame kakšnega opravila, kompare Riko?« je nekega dne spraševal zapozneli letovičar podeželana, kjer se je udomačil. »Rad bi vam pomagal - za božji lon seveda - le povejte, kaj in kako?« Delovnih ljudi danes resno primanjkuje povsod po podeželju in tudi po našem Krasu. Riko se je ob takih besedah kar cedil od veselja in hvaležnosti. Starejši ljudje, si je dejal Riko, so uvidevni in postrežljivi, današnja mladina bi kaj takega gotovo nikoli ne izustila.

»Veste, gospod inspektorja, je dejal Riko preudarno, »v kleti leži krompir že od Velikega šmarina kakor smo ga pripeljali z njive. Če si ne boste preveč pomazali rok, bi ga lahko prebrali... Zdrave in debele krompirje boste metali na en kup, majhne in nagnite na drugega. Prvi kup bo za kuhinjo, drugega pa bomo pokrmili prašičem. Po navadi je to delo opravljala teta Reza, ki pa je že nekaj tednov v postelji.«

Ko se je zvečer Riko vrnil s polja, je našel upokojenega inspektorja vsega iz-

mučenega na klopi pred hišo. Izgledalo mu je, da se je stari gospod kar postaral. »Ni ravno težko to delo, je dejal inspektor, »zame pa je bilo to vsekakor izredno opravilo.«

»Sitno delo za mehke dlani, je dostavil Riko.«

»Da, da, je odgovoril inspektor in pri tem težko vzdihnil, »prebranje in odlaganje, to je lahka stvar - ali takojšnja odločitev, kam spada en krompir in kam drugi, to je najhujše, tega v življenju nisem bil nikoli vajen...«

P. G.

Dva litra Tokajca

Prijatelj našega lista nam je poslal naslednjo zgodbo:

Po objavljenju Hruščevih predlogov o totalni razorožitvi, je eden izmed poklicnih tržaških komunistov v javnem lokalnem prisegel na Hruščevu miroljubnost in glasno zahteval, da živijo edini vojni hujskaci v zahodnem svetu. Prav zato, je hropel, odklanjajo fabrikaniti orožja Hruščeve predloge. Ko se je ređci petelin do dobrega izkikirikal, je predlagal svoje-mu omizju, da izpije kozarec vina na Hruščevo zdravje, saj so ti Hruščevi predlogi vendar vredni dveh litrov tokajca.

Se preden pa je dvojniki priromal na mizo, se je pri sosedni mizi dvignil delavec v modri tuti in vprašal okolje, če tudi njemu dovolji, da reče kako besedo. Vsi so bili za to, le naročnik dveh litrov se je namrdnil. Delavec je povedal približno tole:

Kar se tiče Hruščevih predlogov, da bi vse vojake in orožje vseh vrst zavrgli in obdržali samo policijo s puškami in pištolami, moram reči, da v tako rešitev ne verujejo niti Sovjeti niti komunisti drugo-po po svetu. Kako pa bi shajali, vas vprašam, komunisti na Poljskem, na Madžarskem, v Vzhodni Nemčiji, Romuniji, na Češkem brez tankov in artilerije? Če bi vse tisto orožje zavrgli, saj bi jih Poljaki, Čehi, Madžari in drugi že prvi dan po razorožitvi naglani domov. Če bodo Sovjeti res zavrgli vse svoje tanke, letala, topove in atomske bombe na gnoj, bom plačal tistega dne 100 litrov tokajca.

Ne vem, ali so gostje izpili ona dva litra tokajca na zdravje Hruščeva, ker je nastal tak diredandj, da sem jo potegnili iz gostilne.

Zgodovinski zbornik

Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu je izdala zgodovinski zbornik, ki je zlasti zanimiv s prispevki Rajka Ložarja. Pisatelj je zbral podatke o slovenski ljudski obrti, o izdelovanju oblačil, obuval in pokrival, o lončarstvu, rešetarstvu in sitarstvu, o železarstvu, oglarstvu, mlinarstvu, stiskanju olja, gozdarstvu, drvarstvu in splavarstvu.

Pokojni dr. Bogumil Vošnjak je v zborniku obdelal podrobno in argumentarno delovanje Jugoslovanskega odbora med prvo svetovno vojno. To izpričano delo slovenskega sodelovanja v času našega vzpona in državno političnega zorenja je posebno pomembno za naš čas, ko poskušajo razni politični fičfiriči najmlajšim razumnikom na tem ozemlju s potvorbami, neznanjem in politično špekulacijo izmalčiti podobo novejšje slovenske politične zgodovine. Izvleček tega političnozgodovinskega odlomka je pred časom priobčila »Demokracija«.

Fran Erjavce je v Zborniku objavil in raztolmačil spomencu slovenskih kulturnih delavcev iz leta 1921 v ustavodajni skupščini. Erjavce je segel daleč nazaj v slovensko politično zgodovino s kritičnim presojanjem dogodkov in ljudi. Če je bil pri tem poučenem in preglednem delu tudi dovolj nepristranski, ni mogoče z vso točnostjo pritrdati, saj pisatelj ni samo zgodovinar, ampak je bil dolga desetletja tudi aktiven politik.

Zgodovinski zbornik vsebuje na svojih 212 straneh še mnogo drugih zanimivih prispevkov.

Sporočilo

Odbor Slovenske demokratske zveze javlja slovenski javnosti, da so uradne ure pisarne SDZ in »Demokracije« v Trstu ob delavnikih - v ulici Machiavelli 22.II. - vsak dan od 9-10.30 zjutraj in od 17-19 ure popoldan.

Odbor SDZ - Trst

DAROVİ IN PRISPEVKI

Gospa R. iz Nabržine je darovala lit. 5.000 za našo Zvezo
Najlepša hvala

Odgovorni urednik:
Prof. IVAN RUDOLF
Tiskarna Adria, d. d. v Trstu

Uredništvo in uprava:
Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Dopisi za uredništvo:
ulica S. Anastasio 1/c - Tel. 23-039
Goriško uredništvo:
Gorica, Riva Piazzutta 18-I.
CENA: posamezna številka L 30.-
Naročnina:
mesečno L 50.- — letno L 600.-
Za inozemstvo:
mesečno L 90.- — letno L 1000.-
Poštni čekovni račun: Trst št. 11-7223

„Aquila“ in okoliška javna dela

Na občinski seji dne 19. oktobra je obč. svetovalec Morelli spraševal župana, ali je res, da nameravajo prenesti ravnateljstvo čistilnice »Aquila« iz Trsta v Milan. Župan dr. Franzil je pojasnil, da se je o tem vprašanje že večkrat razpravljalo, da pa je prejel z raznih odločujočih strani zagotovilo, da ostane ravnateljstvo v Trstu. Le del trgoveškega oddelka nameravajo prenesti v Milan. Število u-službencev pa ostane vsekakor neizpremenjeno.

Tudi glede naročila pogonskih motorjev v Genovi za trgoveške ladje, ki jih bodo gradili v tržaških ladjedelnicah, je župan izjavil, da bodo motorje izdelali v Trstu.

Obč. svetovalec, dr. Agneletto je ponovno interpeliral zaradi ustavitve del pri gradnji nove telovadnice pri Sv. Ivanu. Odbornik za javna dela Geppi je odgovoril, da so bila dela ustavljena, ker je trdila, ki je dela prevzela, predlagala, naj se namesto nameravanega tlaka postavijo po tleh parketi. Za ta predlog govori vse dosedanje izkušnje pri gradnji telovadnic. Tudi šolske oblasti so se odločile za tak predlog. Dela se sedaj spet nadaljujejo.

Dr. Agneletto je nadalje spraševal, kako potekajo dela za zgradbo kopalnice na Proseku, pralnice v Lonjerju in Bazovici. Nadalje glede telefonskih zvez na Pro-

seku in del v šoli v Sv. Križu. Glede vseh teh del si je odbornik Geppi pridržal odgovor do prihodnje seje.

Glede znižanja šolnin na tukajšnjem vseučilišču je župan povedal, da je inter-veniral in da se prispevek generalnega komisariata ne bo zmanjšal, ker se ni znižal državnih prispevkov Tržaškemu ozemlju. Povedal je tudi, da je ponovno ozvela akcija za ustanovitev medicinske fakultete na tukajšnji univerzi. V Ljubljani že dolgo deluje taka fakulteta in zagrebška univerza je odprla medicinsko fakulteto na Reki.

Sklenili so nadalje, da bodo redne občinske seje od sedaj dalje vsak ponedeljek.

Izlet v Soško dolino

Nekoliko pozno, vendar je tudi letos naše pevsko društvo »A. Tance« priredilo svoj tradicionalni izlet. Letos smo jo pobrali v prekrasno Soško dolino.

V nedeljo, 18. oktobra nam je že zgodnje jutro obetalo krasen dan. Ob šestih zjutraj smo se z avtobusom odpravili iz Nabržine. Udobno vozilo smo v Sledjanu dopolnili z ostalimi izletniki do zadnjega kotička. Pri »Rdeči hiši« so bile obmejne formalnosti na obeh straneh kaj hitro opravljene. Skozi Solkan, Anhovo, Kanal, Sv. Lucijo, ki so jo prekrstili v Most na Soči, čeprav je po ostali Jugoslaviji še vse polno krajev in naselij s svetniškimi nazivi, ki jih je tem krajem podelilo naše ljudstvo in ne oblastniški nestrpnosti, v Tolmin, kjer je bila naša prva postaja. Pri Sv. Luciji smo občudovali novo umetno jezero z zajezitvijo Soče, ki krmil veliko električno centralo na Dobljarjih.

V dobri uri smo si ogledali mestne znamenitosti Tolmina, nato pa smo odrinili dalje proti Kobaridu. Naša druga postaja je bila na Glavnem trgu v Kobaridu. Tu stoji prekrasen bronasti spomenik grojskemu slavcu, Simonu Gregorčiču, ki so mu naši pevci zapeli dve pesmi. Bilo je nekaj minut pred poldnevom in na trgu je bilo zbranih precej domačinov, ki so našim pevčem pohvalno zaploskali.

V bovški restavraciji nas je čakalo kosilo. Po kratkem ogledu Bovca, smo nadaljevali pot skozi Sočo in Trento h končnemu cilju izviru Soče. Pogled na mogočne vršace, ki so se svetlili v opoldanskem soncu, je bil naravnost čudovit. Do samega izvira smo odšli peš, žal pa je bil izvir popolnoma suh. Ze polna dva meseca ni deževalo in izvir je usahnil. Nazaj grede smo se ustavili v prijazni restavraciji v Trenti, kjer je godalni tercet iz Slivnega odigral nekaj poskočnic. Ogledali smo si tudi planinski muzej.

Mrak je že legal na zemljo, ko smo se vračali in v Kobaridu je bila že popolna tema. V restavraciji na trgu so pevci prepevali, godci pa igrali, nakar smo se poslovili tudi od Kobaridčanov. Na meji smo hitro opravili in se končno ustavili še »Pri Tomažu« v Gabrijah s petjem in godbo.

Tako smo zaključili izredno uspešen jesenski izlet in spoznali bisere slovenske domovine. Pričakujemo, da nas bo pevski zbor »A. Tance« že kmalu spet povabil na drugo podobno potovanje po slovenski zemlji.

Izletnik

Prispevki v korist kmetovalcev

Pokrajinsko kmetijsko nadzorstvo sporoča, da se sprejemajo naročila za nakup trtnih sadik (divjak in cepljenk) in sadnega drevja za jesensko saditev. Dan bo prispevek v najvišjem znesku 50 odstotno

Dogodki doma

NAPOLEONOVA ILIRIJA IN SLOVENŠČINA. O tem važnem zgodovinskem poglavju naše preteklosti je predaval v to rek 20. okt. v prostorih SPM v ulici Machiavelli 22-II., prof. dr. Slavko Bratina iz Gorice. To je bila ob enem spominška proslava 150 letnice ustanovitve ilirskih dežel. Smotno in z njemu lastno natančnostjo je predavatelj prikazal podobo te danjšje slovenskega življenja, njihove težave in uspehe, ki nam morajo biti tudi v bodočnosti v spodbudo. Predavatelj nam je poklical v spomin Napoleonove zamisli za vzbujanje slovenske narodne zavesti, ki mu jo je takrat narekovala sicer čisto politična zasnova, ki pa je kljub splošnemu pomanjkanju slovenskega razumnštva, našla v prvem slovenskem pesniku, Valentinu Vodniku moča, ki je s pogumom in požrtvovalnostjo zavrnilo prvo ledino slovenskega narodnega prebujenja. - Predavanju so prisotni sledili z največjim zanimanjem; želimo, da bi nas prof. Bratina še večkrat obiskal.

TRI POROKE V SV. KRIZU. V nedeljo, 18. okt. smo imeli Križani kar tri poroke in krst hčerke znanega in priljubljenega učitelja, g. Kostnapla in gospe Nives iz ugledne Tencetove družine. Botovala sta gg. dr. August Siligoi iz Gorice in dr. Branko Agneletto iz Trsta. Iskreno čestitamo!

III. RAZRED NA PROSEKEM TRG. TECAJU so po trdem prizadevanju prejšnjega ravnatelja dr. Terčelja z letošnjim šolskim letom oblasti odprle. To je za Prosečane pomembna pridobitev, ki jo je z zadoščanjem pozdravila vsa naša javnost.

REBULA PO 120. Gospod Drago Koldina, ki prijeto popisuje preteklost in sedanjost slovenske zemlje na zahodu, jo je potegnil v Brda na tej strani meje. V

Ali si že poravnal naročnino?

de in pobud tržaških gospodarskih krogov. Navajal je razne statistične podatke. Med drugim so bila ustvarjena nova delovna mesta in se je število brezposelnih zmanjšalo. Zvišale so se tudi hranilne vloge pri denarnih zavodih. Povečalo se je število pomorskih prog.

DVE SEDEMESETLETNICI. V teh dneh sta praznovala sedemdeseti rojstni dan dva znana Primorca: dr. Lavo Cermelj v Ljubljani, ki je rojen Tržačan in dr. Andrej Budal v Trstu, ki je rojen Goričan. Oba sta velik del svojega življenja posvetila znanosti in kulturi, vsak na svojem področju. - Še na mnoga leta!